

Світлана Попиченко,

к. пед. наук, доцент кафедри дошкільної освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У КОТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ШКІЛЬНОГО УЧІННЯ

Актуальними завданнями сучасної системи вітчизняної дошкільної освіти є створення умов для гармонійного психічного, фізичного і духовного розвитку кожної дитини, забезпечення необхідної психолого-педагогічної уваги до унікальності, неповторності її особистості, вивчення та аналіз її потенційних можливостей.

Реалізація означених завдань дозволить сформувати на момент завершення дошкільного віку індивідуальну психологічну готовність дитини до шкільного учіння, сутність якої полягає у необхідному і достатньому рівні її психічного розвитку до засвоєння навчальної програми в умовах школи.

Важливим компонентом готовності є забезпечення повноцінного пізнавального розвитку дитини. Дослідженнями М.О.Данилова, С.О.Ладивір, І.Я.Лернера, О.Я.Савченко, М.М.Скаткіна, К.Й.Щербакової та інших учених встановлено, що розвиток пізнавальних психічних процесів дітей є найважливішою умовою успішності їх навчання в школі.

В.О.Сухомлинський неодноразово акцентував увагу на необхідності забезпечення розумового розвитку дошкільника як важливого напрямку роботи з підготовки дитини до школи: «Готуючи дитину до майбутнього навчання в школі, треба дбати передусім про багатство і багатогранність її духовного життя, про виховання й розвиток розуму» [4,175].

Завдяки пізнавальним психічним процесам дитина одержує знання про навколишній світ та про себе, засвоює нову інформацію, запам'ятовує, розв'язує певні завдання. Серед пізнавальних психічних процесів виділяють відчуття і сприймання, пам'ять, мислення, уяву. Необхідною умовою успішного протікання психічних процесів є уява. Мова і мовлення постають одним із способів мислення і розуміння [3].

У пізнавальній діяльності і сприймання, і пам'ять, і мислення, і уява виступають у єдності. Лише в окремих ситуаціях переважає певний пізнавальний процес. Оточуюча людину дійсність безмежна, тому людина пізнає її крок за кроком, а її пізнавальна діяльність носить організований та спрямований характер [1]. Тому в центрі уваги педагогів має стати пізнавальний розвиток дітей: формування сприйнятливості дітей до знань, розвиток у них проблемно-пошукової діяльності, розширення особистісного досвіду пізнання, допитливості і пізнавальної активності дитини, вміння самостійно міркувати і вирішувати прості інтелектуальні задачі.

У психологічній науці простежується декілька позицій стосовно вивчення пізнавальних психічних процесів. У першій позиції термін «розвиток» означає закономірну зміну психічних процесів у часі, що виявляється в їх кількісному і якісному перетворенні. Розвиток психіки характеризується цілою низкою параметрів: спрямованістю, незворотністю, ритмічністю, відтворюваністю тощо. Слідом за класиками вітчизняної психології Л.Ф. Обухова вважає, що розвиток дитини не є «визначеним заздалегідь». Процес розвитку психіки дитини детермінується «тією формою практичної і теоретичної діяльності, яка існує на даному рівні розвитку суспільства» [2, 24].

Наступна позиція аналізу проблеми розвитку пізнавальних процесів у дошкільному віці пов'язана з індивідуальними відмінностями. Проблема розвитку пізнавальних процесів розглядається дослідниками у трьох аспектах: як розвиток інтегральної індивідуальності, як розвиток загальних здібностей, як формування стильових особливостей діяльності.

Дитина сприймає світ за допомогою дорослого. У важкій ситуації вона потребує підтримки і допомоги останнього. Значущі (близькі) дорослі відповідальні за повноцінний розвиток маленької особистості. Вони повинні орієнтуватися на позитивні сторони психічного розвитку, оскільки є організаторами життя дитини.

З означеного випливає, що розвиток пізнавальної сфери дошкільника забезпечується грамотною організацією освітнього середовища, умовами соціальної взаємодії. Це досягається шляхом створення емоційного тла спілкування з дорослими (батьками, вихователями та ін.). Вивчення стилів спілкування, особливостей реагування, індивідуально-типологічних відмінностей дітей дозволяє подолати негативні наслідки розвитку в пізнавальній сфері.

Активізація пізнавальної діяльності дітей на занятті досягається шляхом відбору відповідного змісту, методів і прийомів, форм організації розвивальної діяльності. Важливе завдання – викликати у дітей інтерес до заняття, створити у них стан захопленості, розумової напруги, спрямувати зусилля на усвідомлене засвоєння знань, умінь та навичок. Досвід показує, що інтерес до заняття значною мірою пов'язаний з тим, чи розуміє дошкільник, навіщо йому потрібні ті чи інші знання, чи бачить він можливість їх застосування. Тому завдання дорослого полягає в тому, щоб зацікавити дітей змістом заняття, пов'язати його з практичною діяльністю. Розробляючи зміст і методику занять, слід намагатися враховувати низку умов: 1) розвитку пізнавальної активності сприяє така організація навчання, при якій дитина прилучається до процесу самостійного пошуку і відкриття нових знань, вирішує завдання проблемного характеру; 2) інтелектуальна і практична діяльність дитини на занятті повинна бути різноманітною, оскільки одноманітність інформації та способів дії швидко викликає нудьгу і знижує активність; 3) слід постійно змінювати форми запитань, завдань, стимулювати пошукову діяльність дітей, створюючи атмосферу напруженої колективної роботи; 4) зміст занять повинен бути важким, але посильним.

Розумову і пізнавальну активність спонукають питання і завдання, що: вимагають встановлення подібності і відмінності; чим менше виявлена відмінність і схожість, тим цікавіше їх визначати; потребують пояснення способу дії і осмислення отриманих результатів (Як ти дізнався? Як ти будеш виконувати завдання? Що ти дізнався, виконавши завдання?); пов'язані з міркуванням, встановленням причинно-наслідкових зв'язків (Чому? Навіщо?); передбачають прогнозування результатів дії (Що буде, якщо змішати жовту і зелену фарби? Що станеться, якщо розрізати папір по цій лінії до кінця?); вимагають підтвердження або спростування висунутих положень прикладами з особистого досвіду (Де ви це бачили? Де ще може стати в нагоді цей прийом?).

Успіх індивідуального підходу в розвитку пізнавальних психічних процесів забезпечить: знання індивідуальних рис дитини; врахування специфічних умов, що вплинули на появу тієї чи іншої особливості особистості дитини; знання мотивів дій вихованця; чутливість і такт у ставленні до дітей; вміння передбачати наслідки педагогічного впливу.

Сприятливі умови для розвитку пізнавальних психічних процесів складаються у старшому дошкільному віці, що пов'язано з віковими та особистісними властивостями дітей цього віку, його особливою важливістю у контексті забезпечення психологічної готовності дітей до школи. Виняткову значущість має створення оптимальних психолого-педагогічних умов для ефективного перебігу психічних процесів кожного вихованця, самоактуалізації та самореалізації всіх його позитивних якостей. Індивідуальні відмінності у розвитку пізнавальних психічних процесів дітей 6-го року життя обумовлюють своєрідну специфіку переходу дитини від ігрової до навчальної діяльності, особливості індивідуальної готовності до шкільного учіння.

Список використаних джерел

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. / Т. В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С.162 – 242.
2. Обухова Л. Ф. Детская психология: Теории, факты, проблемы / Л. Ф. Обухова. – М.: Тривала, 1996. – 360 с.
3. Павелків Р. В. Дитяча психологія / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К.: Академвидав, 2008. – С.221 – 306 с.
4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1977. – 263с.